

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540214 Hjoån

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Emma Roland

BEVARANDEPLAN

Fastställd

2005-08-15

Diarienummer:

511-22760-2005

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540214 Hjoån

Kommun: Hjo Områdets totala areal: 20 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

6430 - Högörtssamhällen

9080 - Lövsumpskog*

91E0 - Svämlövskog*

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Lövsumpskogarna och översvämningsskogarna utgör här det främsta syftet och är en viktig del av Hjoåns dalgång med stor betydelse för vattenmiljöerna i ån och senare för Vättern som också utgör Natura 2000-område.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i juli 2000.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Hjoåns dalgång utmärker sig som ett långsträckt grönstråk som sträcker sig från riksväg 195 ner till Vättern. Största delen av området ligger mitt inne i Hjo stad. Själva ån har annars sin början i Mullsjön och är i sin helhet drygt 4,5 km lång varav ca 2,5 km rinner genom Natura 2000-området. Ån omges av alkärr, alsumpskogar och lövskog med inslag av ädla trädslag. Skogen är generellt sett relativt ung och har till stor del kommit upp på det som tidigare varit slätter och betesmarker. Trädskiktet utgörs huvudsakligen av klubbal med inslag av björk, sälg, knäckepil samt en del ädellövträd av lind, alm, ask och lönn (uppslaget av lönn är riklig i området). På sluttningar och på torrare plåtåer ökar inslaget av ek, asp och rönn. En del grova s.k. jätteekar kvarstår också som spår av tidigare markanvändning. Vanligaste vegetationstyperna är klubbalskogar i dalbotten och igenväxta hagmarker på sluttningar och plåtåer. Kärlväxtfloran är rik i området liksom fågelfaunan. Noteringar om att bl.a. mindre hackspett, stjärtmes, kattuggla, drillsnäppa och många olika arter sångare förekommer och

troligen häckar i området finns sedan 1998 men stämmer troligen fortfarande. Även strömstare och kungsfiskare observeras emellanåt i området. Andelen död ved i vattnet varierar längs sträckan, från att saknas helt, till riklig förekomst. Störst andel död ved finns i de övre delarna av ån.

Forsar och fall i ån har ända sedan medeltiden utnyttjats för olika anläggningar som kvarnar, sågar och andra verk. Efter sekelskiftet till 1900-tal reducerades antalet verksamheter och istället anlades större dammanläggningar. Vissa delar av åns tidigare naturligt meandrande fåra med lugnflytande lopp och översilade mader har sedan dess också nästan helt försvunnit genom utfyllnader och rätningar. Hjoåns dalgång har fortfarande stor betydelse och används mycket av allmänheten men nu främst som närrekreatiomsområde, studieobjekt för skolor och den nedre delen av åsträckan av sportfiskarna.

Hjoån är mycket viktig som lek- och uppväxtområde för harr och den speciella öringstam som finns i Vättern. Arter som elritsa och nejonöga har också registrerats vid elfiske i ån. Passager förbi vissa dammanläggningar har byggts och andra vandringshinder har delvis rivits för att fisken ska kunna ta sig till reproduktionsområden längre upp i ån. Harren stoppas idag av fallet vid Hammarnsdammen (1,5 km från Vättern) medan öringen kan ta sig förbi detta. Öringen har tidigare stoppas av dammanläggningen vid Grebbans kvarn, men från 1990-talet har leköring fångats och lyfts förbi denna anläggning med mänsklig hjälp. År 2001-2002 byggdes ett "omlöp" (sidokanal) runt dammanläggningen vid Grebbans kvarn så fisken kan själv ta sig ända upp till Herrekvarn i kanten av Natura 2000-området och reservatet, ca 2,5 km från Vättern. Vid Herrekvarn stoppas de nu (2005) dock definitivt.

Bevarandemål

Utveckla lövskogsmiljöerna i Hjoåns dalgång vilka även bidrar till att behålla en bra och gynnsam vattenmiljö i ån.

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Markägareförhållanden

Kommunalt

Vad kan påverka negativt

Följande kan påverka området naturvärden negativt:

- skogliga åtgärder som avverkningar, röjning, gallring bortförande av död ved m.m. som inte är i naturvårdande syfte.*
- dikning eller annan form av åtgärd som kan avleda vatten från ån eller annan åtgärd som stör områdets hydrologi.* Körskadorna som skulle kunna uppstå vid en eventuell avverkning är exempel på vad som kan påverka de hydrologiska förhållandena negativt liksom åtgärder som leder till uteblivna översvämningar.
- inplantering av för området främmande arter*eller utbredning av trädgårdsrymlingar.
- exploatering som exempelvis täktverksamhet, uppförande av byggnader, schaktning, muddring, tippning m.m.*
- användning av kemiska eller biologiska bekämpningsmedel liksom tillförsel av kalk, mineralämnen eller gödselmedel inom* eller utanför områdesgränsen kan påverka vattnet i ån och intilliggande naturtyper negativt. Risk finns också att sådana ämnen kan tillföras vattnet genom ev. utsläpp med dagvattnet från Hjo stad eller genom olyckor på riksvägen som kan leda till utsläpp.
- nedskräpning, tippande av trädgårdsavfall m.m. från intilliggande bostäder och folk som rör sig i området.

*inom gränsen för Naturreservatet Hjoåns dalgång (vilket sammanfaller med Natura 2000-gränsen) regleras åtgärderna som beskrivs före asterixen, genom reservatsföreskrifterna. Det är viktigt att tänka på att utförande av samma eller liknande åtgärder utanför gränsen också skulle kunna påverka området innanför gränsen negativt.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Hjoåns dalgång är förutom Natura 2000-område även kommunalt reservat och sköts enligt gällande skötselplan för reservatet. Skötselåtgärder som kan behövas och som särskilt berör Natura 2000-naturtyperna är t.ex.:

- Röjning runt kvarstående vidkroniga ekar bör fortgå så att de bibehålls solbelysta.
- Avverkning av främmande trädslag som exempelvis tysk lönn bör ske.
- Sumpskogar bör få utvecklas fritt, med undantag för naturvårdande åtgärder som exempelvis ett ev. skapande och påskyndande av bildandet av död ved.
- Marker med eventuella högrötsamhällen behöver hållas under uppsikt och vid behov röjas så att de inte växer igen med vedartad vegetation som buskar och träd. Hävd med slåtter eller bete kan vara en möjlig skötselform, men markerna bör på stora delar längs med vattendrag hållas öppna genom naturliga översvämningar.

Bevarandestatus

Området har en historik som mer öppen kulturmark och en stor del av marken har därför ingen lång skoglig kontinuitet. Markerna som skogsmark uppfyller därför till stor del ännu inte gynnsam bevarandestatus. Trädkontinuiteten av åtminstone ek men troligen även al är dock längre och markerna har stor potential som utvecklingsmark för lövskog. Ett aktivt naturvårdsarbete pågår inom området och utförs av Hjo kommun.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Lövskogsinventeringen i Hjo kommun.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2001: Skötselplan för naturreservatet Hjoåns dalgång. Beslut 2001-09-27.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6430 Högörtssamhällen

Beskrivning: Naturtypen beskrivs generellt som ofta näringsrika högörtssamhällen i såväl höglänt som låglänt terräng. I detta område skulle det handla om undertypen på fuktig till våt mark nedanför barrskogsgården. Den omfattar näringsrika högörtssamhällen i kantzoner längs vattendraget där störningar av översvämningar eller is förhindrar igenväxning av buskar och träd. Naturtypen omfattar inte kantzoner med för regionen triviala och vanligt förekommande kvävegynnade arter.

Naturtypen är känslig för konkurrens av vanligt förekommande kvävegynnade arter, konkurrens av för naturtypen främmande arter (exempelvis trädgårdsrymlingar), stark beskuggning, ändrade markfuktighetsförhållanden och utebliven störning eller hävd i kantzonen.

Det är osäkert om denna naturtyp finns inom detta område eftersom naturtypen inte omfattar kantzoner med enbart triviala och vanligt förekommande kvävegynnade arter, men om den finns skulle det vara på öppna ytor utmed ån som domineras av högorter som strätta, vänderotarter, ängsruta, älgört, skogsnäva, humleblomster m.fl.

Bevarandemål: Areal
-Arealen av naturtypen högörtssamhällen ska vara minst x hektar.

Struktur och funktion
-Minst x hektar ska ha en öppen struktur.
-Träd och buskar får ha en täckningsgrad på högst x (10) %.

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterarterna fackelblomster, sumpmåra, läkevänderot, ängsruta, vitblåra och gökblomster ska förekomma i minst y % av provytorna.
-Förekomsten av typiska landmollusker ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska landmolluskararterna a, b, c etc. ska förekomma i minst y % av transekterna.

Negativ påverkan: Följande kan påverka naturtypen negativt:
-ändrade hydrologiska förhållanden i ån som kan leda till utebliven översvämning med igenväxning som följd
-diking
-stark beskuggning av närstående träd
-tillförsel av näringsämnen och kalk
-insådd av för naturtypen främmande arter eller utbredning av trädgårdsrymlingar

Se även vad som kan påverka negativt för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Avvakta basinventering för att säga om naturtypen finns i området.

Bevarandestatus: Statusen är oklar. Invänta basinventering.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

9080 Lövsumpskog*

Beskrivning: Enligt definitionen av naturtypen förekommer den på näringsrik mark som är fuktig-blöt med påverkan från högt grundvatten och där översvämning normalt sker årligen. Naturtypen finns på mineraljord, tunna torvtäcken och i vissa fall även på torvmark av lövkärrtorv/vasstorv. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 50-100 % och ask/triviallöv (var för sig eller tillsammans) utgör minst 50 % av grundytan (~de volymsdominerande träden). I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av klibbal och ibland ask. Längre norrut finns mest gråal och glasbjörk och allra längst i norr även asp. Videarter kan förekomma i både träd- och buskskikt. Gran är ett vanligt inslag i naturtypen.

Vid Hjoån förekommer lövsumpskogar utmed hela åsträckan, där dalbotten är flack. Trädskiktet utgörs främst av klibbal men även en del lönn som vandrat in.

Skogstypens naturvärden utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik vilket omfattar naturliga störningar som t.ex. översvämningar, stormfällningar och insektsangrepp. Den är beroende av att det finns lövträd av varierande ålder inklusive gamla träd och det är av största vikt för många arter, i denna naturtyp främst mossor, men även lavar, svampar, insekter och landmollusker att det finns död ved i olika nedbrytningsstadier, gamla träd och träd med socklar. Naturtypen är även en viktig livsmiljö för fåglar, t.ex. hackspettar som då behöver lämpliga träd där de kan hacka ut sina bohål och att de kan hitta gott om insekter.

Naturtypen är känslig för markexploatering och liknande saker som tar mark i anspråk och minskar naturtypens areal, sänkt markvatten och uteblivna översvämningar (vilket kan ha orsakats av människan genom påverkan på hydrologi och topografi), bruten kontinuitet av lövträd i trädskiktet samt åtgärder som motverkar eller hindrar naturlig åldersspridning och artsammansättning. Sumpskogsmiljöer som ofta är skuggiga-halvskuggiga och har arter som är anpassade till denna fuktiga, skuggiga miljö kan även vara känsliga för kraftig solexponering.

Bevarandemål: Areal
-Arealen lövsumpskog ska vara minst x (6) ha.

Struktur och funktion
-Lövträdsandelen ska vara minst x (50) % varav andelen beteskänsliga lövträdsarter ska vara minst x %.
-Sumpskogar ska ha en ostörd hydrologi. Det ska inte finnas diken med avvattande effekt.
-Det ska finnas minst x m³ död ved per ha. (Relationen död ved/levande ved ska vara minst 1/5.)

Typiska arter
-Minst x av de typiska kärlväxterna ska förekomma i minst x % av provytorna.
-Minst x av de typiska mossarterna ska förekomma i minst x % av provytorna eller på minst x antal fyndplatser i området.
-Förutsättningarna för att minst x (1) par av arten mindre hackspett ska kunna häcka inom området ska vara uppfyllda, d.v.s. det ska finnas minst x st möjliga boträd.

Negativ påverkan: Se under rubriken "Vad kan påverka negativt" för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Finns det diken med avvattande effekt bör dessa vara igenlagda eller på annat sätt åtgärdade senast år (2030).

Se även under rubriken "Bevarandeåtgärder" för området som helhet.

Bevarandestatus: Oklar, men förmodligen är statusen låg pga låg trädålder.

Uppföljning: Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

91E0 Svämlövskog*

Beskrivning: Enligt definitionen av naturtypen ligger skogen i anslutning till vattendrag på jordar som är väl dränerade vid lågvatten men som översvämmas regelbundet vid högvatten. Det sker en kontinuerlig pålagring av finsediment i samband med översvämningarna. Trädsiktets krontäckningsgrad är 30-100 % och ask/triviallöv (tillsammans eller var för sig) utgör minst 50 % av grundytan (~de volymsdominerande träden). Ask, gråal och klibbal är de vanligaste trädslagen. Busksiktet består ofta av olika videarter, brakved, olvon och vilda röda vinbär. Fältsiktet innehåller ofta högrörter och ormbunkar, men även fattiga startyper förekommer.

Naturtypen kan tänkas finnas på något högre partier, här främst mellan det som betecknas som lövsumpskog i dalbotten och där det övergår i torrare skog på ravinslutningen eller på s.k. kvillbildningar (~små långsträckta öar ute i ån).

Skogstypens naturvärden utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik vilket omfattar naturliga störningar som t.ex. översvämningar, stormfällningar och insektsangrepp. Den är beroende av att det skapas "alluviala avlagringar" (d.v.s. avsättningar av sediment och organiskt material som vattnet för med sig) som vid lågvatten är väl dränerade, men även av att det finns lövträd av varierande ålder inklusive gamla träd. Det är av största vikt för många arter, i denna naturtyp främst mossor, men även lavar, svampar, insekter och landmollusker att det finns död ved i olika nedbrytningsstadier och gamla träd. Naturtypen är även en viktig livsmiljö för fåglar, t.ex. hackspettar som då behöver lämpliga träd där de kan hacka ut sina bohål och att de kan hitta gott om insekter.

Naturtypen är känslig för markexploatering och liknande saker som tar mark i anspråk och minskar naturtypens areal, sänkt markvatten, uteblivna översvämningar och därmed uteblivna alluviala avlagringar (vilket kan ha orsakats av människan genom påverkan på hydrologi och topografi), bruten kontinuitet av lövträd i trädsiktet samt åtgärder som motverkar eller hindrar naturlig åldersspridning och artsammansättning. Sumpskogsmiljöer som ofta är skuggiga-halvskuggiga miljöer och har arter anpassade till det kan även vara känsliga för kraftig solexponering.

<i>Bevarandemål:</i>	Areal Arealen av naturtypen svämlövskog ska vara minst x (6) ha eller öka. Struktur och funktion -Trädskiktets sammansättning ska vara minst x % av respektive trädslag. -Föryngring av nyckelarter (al och ask) i trädskiktet ska nås i minst x (90) % av området. Fördelningen av nyckelarter i olika åldrar eller diameterklasser ska vara x. Minst x (5-10) st stammar över x (2-6) meters höjd ska finnas per ha av respektive trädslag av nyckelarterna. -I asp och ädellövrika objekt (då dessa arter utgör mer än 30 % av virkesförrådet) med höga värden knutna till träden ska föryngring av de ingående arterna ske med minst x (5) stammar över 2-6 meter per ha. -Minst x (90) % av naturtypens areal ska översvämmas regelbundet varje år. -Det ska finnas minst x m³ död ved per ha. (Relationen död ved/levande ved skall på sikt uppnå 1/5) Typiska arter -Minst x av de typiska kärlväxterna ska förekomma i minst x % av provytorna. -Minst x av de typiska mossarterna ska förekomma i minst x % av provytorna eller på minst x antal fyndplatser i området. -Förutsättningarna för att minst x (1) par av arten mindre hackspett ska kunna häcka inom området ska vara uppfyllda, d.v.s. det ska finnas minst x st möjliga boträd.
<i>Negativ påverkan:</i>	Se under rubriken "Vad kan påverka negativt" för området som helhet.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Se under rubriken "Bevarandeåtgärder" för området som helhet
<i>Bevarandestatus:</i>	Oklar, men förmodligen är statusen låg pga låg trädålder.
<i>Uppföljning:</i>	Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.
